

Іван Кірэічык

АСНОВА

вершы

Всёмо рэдаракцыі
за ўсё, за ўсё,
а дзеці — любяць.
Іван.

12 ліпеня 77.

Мінск
„Мастацкая літаратура“
1977

Бел 2
К 43

К $\frac{70403-077}{М 302(05)-77}$ 48-77

© Выдавецтва «Мастацкая літаратура», 1977 г.

АСНОВА

Мае ідэі —
Жыццё Радзімы,
Дыханне Часу
І пульс Планеты;
Найлепшым словам дзялюся з імі —
І, веру, шчасце маё у гэтым.

Аддаць бы людзям сябе без рэшты,
Лістам і травам,
Палям жытнёвым,
Ў жаданні гэтым —
Мая аснова,
Уток і кросны,
Палотны, ўрэшце.

Каб скрозь жыццё
Высока мусіў
Пачуцці несці
Крылатым словам,
Што я —
 савецкі,
Я —
 з Бelay Русі,
Я —
 просты хлопец,
Я —
 сын вясковы,
Бацькамі дадзена мне аснова.

ПЕРАКЛІЧКА

КОНІ

Сож мінуў.
І вербнік.
У сутонні
Вечаровым,—
Як на голаў снег,—
Зданямі паўсталі раптам коні.
Хто сюды прыгнаў іх на начлег?

Нерухома цёмны, як з вугляў.
Мірныя —
Ад плуга ці з драбін.
А здалося:
Пазванілі цуглі
Ці аб стрэмя бразнуў карабін.

А здалося: што не тут, за Сожам,—
Ля палескіх весніц уначы
Прсяць хлопцы генерала Коржа:
— Маці,
Ў хаце можна адпачыць?

А здалося:
Высекшы падковай
Іскры на вячэрняе зары,

Прыляцелі хлопцы Каўпаковы,
Рассядлалі коней у двары.
А здалося...
Ўспомніў...
Не, не веру,
Што не зойдзе ўжо казах Ахмет.
— Можа, не паспею на вячэру,—
Жартаваў,—
Прыеду на абед.

А ішоў на верную ён гібель.
Моўчкі ўсе праводзілі яго.
Высеклі падковы за сядзібай
Стукат развітальны і агонь...

Коні...
Партызанскія...
Знянацку...
Вас які віхор сюды прынёс!
Чую крокі.
Гэта, мусіць, бацька
Ім нясе і сена, і авёс...

Спачываюць хлопцы ў цёплай хаце —
Бацька напасіўся на мароз.
Накрывае коўдрай коней маці —
Каб і конь пад сіверам не мёрз.

А пасля ў прыгрэбак ціха лезе,
Абірае бульбу пры акне...
Проста ўбачыў коней на начлезе —
І ўсё гэта ўспомнілася мне.

У ЧОНКАЎСКІМ ЛЕСЕ

Паблізу дома адпачынку
«Чонкі», ва ўрочышчы Кры-
нічка, у гады Вялікай Ай-
чыннай вайны фарміравалася
Гомельскае партызанскае злу-
чэнне.

Гудуць старыя сосны уначы,
Галлём адчуўшы блізкую адлігу.
Давай прыцішым крок і памаўчым:
Над Сожам лес сваю чытае кнігу.

Ствалы цясней сабраліся сюды,
Узняўшыся так велічна-высозна.
Ці то здалося, ці то сапраўды —
Пяецца дзесьці пра бярозы й сосны.

Ўжо не гудзе —
Грыміць лясны шацёр,
Мелодыяй прачулай аб'яднаны.
Вось-вось, здаецца, вынырне касцёр,
І ля яго наўкола —
партызаны.

Не хрумсткі снег пад ботамі рыпіць —
Сянцом хрумсцяць рассёдланыя коні.
Старая нетра.
Ноч.
Нішто не спіць.
І не маўчаць заснежаныя гоні.

Суччом намёрзлым выстрэліць сасна,
І грукне лёд гранатай апаўночы,
І раніцаю чорная жаўна
Чаргою кулямётнай застракоча.

І ўздрыгне лес.
А па сасне,
Празрыстая,
Пральецца долу смолка —
І зашыпіць пад дрэвам белы снег,
Як некалі,
Апечаны асколкам.

О, лес у Чонках...
Сэрца не трывож!
Твой грозны голас —
Часу пераклічка...
Пад лёдам па-старэчы крэхча Сож,
Звініць пад снегам молада крынічка.

ГОМЕЛЬ. НОЧ. 26 ЛІСТАПАДА.

Іх пахавалі ў сорака трэцім.
Гады ў далёка адплылі...
Таварыш, выйдзі на дасвецці,
Паслухай галасы зямлі.

...Яны усталі з-пад бярозак,
Аббілі з шынялёў пясок.
З-пад Нова-Беліцы,
З Бярозак
Да Сожа йдуць —
Чуцён іх крок.

Вось нешта грукне,
Нешта бразне,
Сябрук аклікне сябрука,
І ўсё бліжэй,
Усё выразней
Мільгае месяц на штыках.

Гудзе зямля намёрзлым гудам.
Левабярэжжа,
Ля вады,
Як ажыло вайсковым людям —
Іх тысячы прыйшлі сюды.

І маладыя,
Пры пагонах,
Ітак знаёмы ўсе яны!..
(Нам сустракаюцца штодвённа
На іх падобныя
Сыны.)

Плясоча пад нагамі водмель:
Хутчэй,
Хутчэй цераз раку!..
Вось ён —
На кручы новы Гомель,
Хоць працягні к яму руку...

Яны спяшаюць не на свята,
І не на штурм ідуць яны —
Спяшаюцца дамоў салдаты
Праз многа-многа год —
З вайны.

БАЛАДА

А мне прысніўся сон: яна жыве,
Ў халаце белым ля палаткі ходзіць,
Ступае па запыленай траве
У ботах велічэзных не па модзе.

Яе салідна звалі урачом,
Цанілі, нібы тую цудадзейку,
А то ж было зялёнае дзяўчо
З ласкавым імем, просценькім —
Надзейка.

Ёй верылі, казалі, што яна
Умее ўсё і добра знае.
А інстытутам ёй была вайна,
Зямлянка адсырэлая лясная.

Наўздзіў яна сур'ёзнаю была...
Калі ж канаў паранены ці хворы,
То з парашута беленькі халат
Самой ёй у вачах здаваўся чорным.

Здаваўся свет зусім, зусім пусты,
Як кулачком сярдзіта цёрла вочы
І плакала, схаваўшыся ў кусты,—
Саромелася слёз сваіх дзявочых.

Тых не лічыла, колькі зберагла,
Каму дабра жадала ў шлях далёкі,
А вось сябе не зберагла —
злягла
На хутары лясным і адзінокім...

Былое у нябыт сплыло.
Ды толькі памяць не здаецца лекам...
Быў хутар —
 вырасла цяпер сяло
З ласкавай, мілай назваю —
 Надзеяка.

БАЛАДА ПРА МАЦІ

1

Па завадзі ціхай,
Не чуючы ліха,
Хадзіла бусліха,
Старая бусліха.

Чырвоныя боты
Тапталі балоты.
Такія турботы
Ў бусліхі.

А потым
Вазіла дахаты
Гасцінец багаты
Сваім буслянятам,
Сваім немаўлятам...

Па завадзі ціхай,
Не чуючы ліха,
Хадзіла бусліха,
Матуля-бусліха.

2

Як раптам у вёсцы
Пачуліся стрэлы,
І вельмі ўжо штосьці
Запахла гарэлым.
Спяшала, ляцела —
Там вёска гарэла.
Дым, полымя, стрэлы
Бусліху сустрэлі.

І крылы самлелі:
Над роднаю хатай
У полымі тлелі
Яе бусляняты.

І крылы злажыла,
І рынула-ўпала
Туды, дзе кружыла,
Дзе пекла шугала,—
К сваім немаўлятам...

Смяяліся каты,
Чужыя салдаты,
Над птушкай цыбатай.

З

А праз паўгадзіны,—
Як выбухі, крокі...
Уладзіка-сына
Вялі да вярхоўкі.

На страшныя мукі
Матуля глядзела:
Паскручваны рукі,
Пасечана цела.

Лягчэй было б маці
З ім побач памерці.
Нямое пракляцце
Стрымала у сэрцы.

...Салдаты з чужыны
Ўсю ноч балявалі.
Мо кроў яе сына
Яны запівалі?

Мо слёзы матулі?
Мо гора матулі?..
У хмелі танулі,
Пад ранак паснулі...

Баровой чупрынай
Аж да небакраю
Шугнула хаціна.

Шаптала старая:
— За сына, за сына...

Баровой чупрынай
Шугала хаціна.

4

Суровыя вочы,
Ў іх — помста, пракляцце.
Па вуліцы крочыць
Знямелая маці.

Фашыст падганяе:
— Шнэль, шнэль, альтэ фрау!..
Да сына старая
Дарожаньку знае...

ПАМІРАЮЦЬ КАМІСАРЫ

Паміраюць камісары
І цяпер, як на вайне...
Чалавек вялікай мары
Жыў суседам у мяне.

Жыў звычайна, па-зямному.
Не насіў высокі чын.
Жыў.
А сёння з майго дому
Адыходзіў на спачын.

І запыленыя гоні
Раптам бачыліся мне,
Разгарачаныя коні
У кавыльнай старане.

Здратаваны, як пад граблі,
Стэп на многую вярсту.
Чую посвіст вострай шаблі,
Капытоў шалёных стук.

Тая лава ў дзень наш новы
Горнай неслася ракой,
І зрываліся падковы,
Засыпаліся пяском.

Там, за горадам вясновым,
Спеў жалобных труб аціх...
А ў пясках ляжаць падковы,
Шчаслівейшыя з усіх.

* * *

І зноў, як летась і залетась,
Як многа, многа год назад,
Вясна, прыгожая на рэдкасць,
Прыйшла да гомельскіх прысад.

І ўжо не ў ладзе з берагамі,
Настырны, нібы першы гром,
Прастуде дзядзька Сож лугамі
На стрэчу з бацюхнам Дняпром.

Шыбуе буйнаю паводкай
І дробніць хвалю на луску.
Дзесь у лугах вяслуде лодка.
І белы ветразь пры ляску.

І вербы ніцыя ў здзіўленні.
Нібы ў дзявочай чарадзе,
Забрыўшы ў воду па калені,
Здаецца, ходзяць па вадзе.

І не магу ні хвілі ў хаце —
Брыду на першы ж цеплаход...
Вясна юнацтвам у бушлаце
Ка мне прыходзіць кожны год.

МОРУ

Вось якое ты!
Магутны
Шторм і плача і смяецца.
Мачты ў хмарах каламутных
Выгінаюцца, здаецца.

Не, не з казкі і не з кніжкі
Мне відовішча такое:
Маякоў штохвілі ўспышкі,
Шторм і мора — ўсё жывое,

Ўсё шуміць, і чортам скача,
І ляціць то ўніз, то ўгору...
...Падарыў мне лёс удачу —
Даў характар, як у мора.

ПАСЛЯ ПАХОДУ

Крэйсер к пірсу велічна прырос,
Цяжкую закончыўшы работу.
На каленях робу трэ матрос,
Аж залубянелую ад поту.

Цэдзіць бухта рэшткі сінявы,
Патушыць зару спрабуе мора.
Брава закасалі рукавы
Ля гармат гарачых камендоры.

Зазіхцелі цяжкія ствалы —
Нават дакрануцца страшнавата.
Боцманы па палубе прайшлі,
«Пыл марскі» змываючы заўзята.

Пад узмахам лёгкім вецярка
Смачна камбуз пахне.

І ўлюбёна

Раздае Радзіма маракам
Мех навін рукамі паштальёна.

На вачах ачахла гарачынь.
Расцягнуў гармонік нехта, рады.
І гаворка цёплая гучыць
Ад Амура да Калінінграда.

ГАЛУБЫ

Пад крык сірэн,
І трэль званкоў,
І грукат хваляў штармавых
Жыла у нас, у маракоў,
Чародка галубоў сівых.

Стаяў ля трапа вартавы.
Маўчала грозная браня.
А па трывогах баявых
Расколвалася цішыня.

Кіпеў заліў, як на агні,
Пад сотняй ярасных вінтоў.
Здавалася мне ў тыя дні:
Ці ж месца тут для галубоў?

Ды заціхалі караблі —
Ані грымот, ні бліскавіц, —
Яшчэ на цёплыя ствалы
Сядалі галубы спачыць.

УЧОРА ВЕЧАРАМ НА РЭЙДЗЕ

Учора вечарам на рэйдзе
Стаялі нашы караблі.
Засумаваў гармонік недзе,
Аднекуль песні прыплылі.

Мігаў маяк далёка ў моры,
Чарнеў у змроку край зямлі.
На баку спрэчкі камендоры
Паміж сабой распачалі.

— Сібір, тайга — уцеха воку...
— А быў ці не ў Карагандзе?
Не быў?

Шкада.
Зямлю навокал
Прайдзі,
А гэтакіх нідзе
Не адшукаць табе старонкі.

— Найпрыгажэйшы мой Каўказ!
Жаніцца будзеш —
Едзь па жонку
Па чарнавокую да нас.

Хвалілі родныя мясціны,
Хвалілі ўсе
На ўсе лады.
Пра веліч любач краіны
Меў расказаць і я тады.

І я б расказваў многа-многа
Пра Сож,
І Буг,
І Мухавец,

Але вучэбная трывога,
Бы птушак,
Нас сарвала з месц.

Хвіліна, дзве...
І камендоры,
Нібы адзіная душа,
Ускалыхнулі гэтак мора,
Аж зазвінела ў вушах...

Мы —
Хто з Расіі,
З Украіны,
З маёй палескай стараны —
Хвалілі родныя мясціны,
А справы ў нас былі
Адны.

ЧАРОМХА

Учора з берага матрос
Букет чаромхі нам прынёс.
Яна, што першы снег, была
І пахам кубрык абдала.
Ах, родны водар!..
Ён такі,
Як дотык матчынай рукі.
Сказаў матрос, таварыш мой:
— Пабач, цвіце, як пад Масквой.
А я зірнуў на старшыну:
Міжволі старшына ўздыхнуў.
За тоўшчай крэйсерскай брані
Быў міг святое цішыні.
Але званкоў уладных рой,
Як гром,—
Трывогай баявой...
Хвіліна — ажылі пасты.
Чаромха ў кубрыку пустым...
Ішлі у мора караблі,
Ішлі, каб хораша цвілі
Заўжды
Пад Брэстам і Масквой
Чаромхі белыя вясной.

Што ёй паласатая цяльняшка,
Пра якую марыў сын штодзень!
Глянула —
І уздыхнула цяжка,
І сказала ціха:
— Пахудзеў.

Праляцяць гады ў паходах,
маршах,
Адвіруе гэтулькі падзей!..
А зайшоў бы ў хату хоць і маршал —
І сказала б зноўку:
— Пахудзеў.

ДОЖДЖ

Ліў дождж, а вецер дрэвы трос.
Мы так прамоклі, так азяблі,
Што рукі сталі, нібы граблі,
І холад працінаў наскрозь.

Дарогу ж нельга скараціць.
А нам прывалы — хвілі толькі,
На іх і самакруткі толкам
З махоркі мокрай не скруціць.

Хай цяжка нам,
Ды, як адзін,
Усе ж сыны мы тых байцоў,
Што ад Масквы прыйшлі ў Берлін
Не пад дажджом,
А пад свінцом.

НА МАРШЫ

Паўзуць вайсковыя саставы...
Чужыя маці з-пад рукі
Глядзяць услед нам, бы пытаюць:
Куды ж вы едзеце, сынкі?

І застаюцца без адказу,
З трывожным смуткам у вачах.
І адчуваецца адразу
Цяжар пагонаў на плячах.

ЗЯЛЁНАЯ РАПСОДЫЯ

* * *

Яшчэ ў лугах не выспела мятліца,
Яшчэ званец не жоўкне на буграх.
І рана перапёлцы клапаціцца
У росных травах, што касіць пара.

Я перапёлку добра разумею.
А вось сябе нялёгка зразумець:
Ніяк з душою саўладаць не ўмею —
Усё здаецца мне, што я касец.

Таму мне і не спіцца да світання,
Бо трэба ж добра наклапаць касу,
Паспець на луг у золкавым тумане,
Пакуль не вып'е сонейка расу...

Душу так па-сялянску растрывожыш,
Калі на ўсходзе рдзеецца зара!..
А перапёлка шэрая з-за Сожа
І горад кліча, што касіць пара.

* * *

У чэрвені дожджыку? Жджы ды пажджы!
Як раптам прыехалі ў горад дажджы.

Асфальт закіпае у пырсках вады,
Сады б'юць у ладкі лісцём маладым.

Скрыжованы шпагі касых бліскавіц,
Пярун каламажку не можа спыніць...

Распрэглася хмара — паруе зямля.
А хмара паехала ўжо спакваля.

І коціць няспешна, бурчыць пакрысе.
Вясёлка з-за Сожа дугу ўслед нясе.

* * *

Так разліло улетку Днепр —
На быстрыні прычал і лодкі,
А бераг пахне узбалоткам
З лілеяй былаю на дне.

І на вачах людскі папрок —
Пайшлі пад воду сенажаці:
«Чаго ж ты гэтакі, Дняпро?..»
Зямля, спыні яго як маці!

* * *

Вось і жнівень з паўнютком кошыкам
Чырвонагалавікаў, баравікоў...
Травы шорсткія — шчэць на вожыку! —
Натапырыліся пад рукой.

З-пад імху усё новы і новы
Выглядае чырвонагаловы.
Дык хіба ж іх пакінуць можна,
Калі гэткі прыгожы кожны?..

Ходзіць жнівень грыбны па-над Сожам.

ЖНІВО

Адхвалявалася, паспела жыта,
Калоссе гэткае — хоць падпірай.
І, як спрадвек было яно, — глядзі ты! —
Сама душа прамовіла: «Пара».

Была сухмень.
Былі дажджы, бы з сіта.
І не злічыць тых клопатаў, трывог,
Ды налілося і паспела жыта.
Паклон табе, вянец трывог, —
жніво!

ЗВОНІЦЬ ЛЁН

Ці чулі вы, як звоніць лён
На схіле жнівеньскага лета,
Калі зямля наскрозь прагрэта?
Ці чулі вы, як звоніць ён?

Цвыркочуць конікі ў траве.
Хаця б маленькі подзьмух ветру!
Над полем марыва плыве,
Над полем павіцца паветра.

Ці чулі вы, як звоніць лён? —
Мільён галовак размаўляе!
Ў тым звоне — праца немалая,
Ў гамонцы той — надзея, плён.

Абрусы белыя пасля
На стол засцелем родным дзівам...
Духмяніць водарна зямля,
Адхваляваўшыся пад нівай.

Ці чулі вы, як звоніць лён
Пад небам мірным і глыбокім,
Дзе спяць кужэльныя аблокі?..
Вячыста ў полі звоніць ён.

Птушыны май — са стыласцю,
Сунічны чэрвень — з холадам...
Як тому лісту вырасці,
Прыбрацца лугу молада?..

А ліпень быў з паводкаю,
Так лета ліўні пляжылі —
Зыходзіла, кароткае,
З затопленымі пляжамі.

Не знаў, не ведаў меляў Сож
Аж да часіны жніўнае.
Ды лета падабрэла ўсё ж,
Аддаўшы сонца жнівеню.

Аддаўшы людзям ласкава
Усплёск вады гаючае
Ў затоках — хоць і з раскаю,
Празрыстаю — пад кручамі.

Аблокі ў небе стомлена
Ляжаць гурбою цеснаю,
І цеплаход ля Гомеля
Плыве па Сожы з песняю.

А хвалі — баразёнкамі,
Бягуць услед валокамі.
А неба — звонкім-звонкае,
Працёртае аблокамі.

ЗАПАВЕТНАЕ

Завядзі мяне, лёс,
Зноў туды
Хоць на міг на кароткі,
Дзе над кручай зацішнай
Цямнее
Старая сасна,
Дзе на беразе лодкі
Ляжаць
Ад мінулай паводкі,
Дзе да спелага лета
Мне пахне чаромхай вясна.

Там са мною
Нікім
Не заказана
Пышная стрэча,
Там нікога ў мяне —
Ні радні,
Ані блізкіх сяброў;
Я заскочу туды
На дзянёк усяго,
А пад вечар
Буду госцем жаданым
У кожным з паўсотні двароў...

Днём не стрэнеш
Жывое душы
Ў час жніва, касавіцы —
На палях,
У лугах
Эпіцэнтр
Самых пільных патрэб.

Там улетку
Палічаць за глупства
Грыбы і суніцы:
Там для кожнага ўлетку
Святая святых —
Гэта хлеб.

Я цаню
Гэты клопат вясковы
Найпершы!..
Завядзі мяне, лёс,
Зноў туды
Па жыццёвай шашы!..
Там напішуцца —
Ведаю —
Самыя лепшыя вершы
І абудзіцца
Самае светлае —
Матчына песня
Ў душы.

Спелы жнівень зжаў жыты.
Сейбіт-верасень ў дарозе.
Кожны лісцік залаты
Страпянуўся на бярозе.
Страпянуўся, як жывы,
Гарыхвосткай ці сінічкай
І падпечанаю знічкай
Знік, прыпаўшы да травы.

Спелы жнівень зжаў і звёз.
Руні верасень чакае.
А галлё маіх бяроз,
Нібы полымя, шугае.
Адшугае...
Дагарыць...
А галлю птушыным маем
Зелянец над родным краем
Светлай хустачкай сястры.

Жнівень яблыні атрос.
Школьны верасень гамоніць.
Да бяроз
Маіх мароз
Недзе
Едзе,
Коней гоніць.
Грывы белыя ва ўсіх.
Сам сівы і барадаты,
Едзе сватам
Зухаватым
К дочкам Белае Русі.

* * *

Пры лесе завозна.
Бы частыя хаткі,
За лубінам познім
Бялеюць палаткі.

Раса прасыхае.
Крык поэўны птушкі.
Дымком патыхае,
Грыбамі і юшкай.

Паветра — эліта,
Настой на жывіцы —
Ліецца, нібыта
З бальзамнай крыніцы.

Барвовы прабор
На бярозах прыкметны.
Маркоціцца бор,
Развітаўшыся з летам.

Ды ў пошуме веснім
Пад вечар абшары, —
Ў падсуседзях песні
Пад гукі гітары.

Хаваецца сонца.
І весела рэху
Падтакваць гамонцы,
І спрэчцы,
І смеху.

І хочацца ў гэткай
Глыбінцы згубіцца,

І кожнаю клеткай
З прыродаю зліцца,

І пад сутарэннем
Дзівосных кілімаў
Адчуць неад'емным
Сябе
Ад Радзімы.

* * *

Затаілася восенню завадзь,
І міжволі сцішаеш хаду:
Нібы даўня-даўня памяць,
З кручы замак глядзіцца ў ваду...
Пахадзі,
Паглядзі —
Не крані
Гэтай звонкае цішыні.

Паспелі за нізоўкай чараты,
Яшчэ цямнее ліст на вербалозе,
Але павейна шэпчуцца вятры,
Што восень-скруха на парозе.

Працяты ночы стыласцю наскрозь,
Ужо буслы вяслуюць зноў за мора.
І ў сіняй ростані вось-вось
На крылы ляжа сівы жораў.

Глушу ў сабе самотнае чуццё,
Сцяплю я ў сэрцы гэту ростань.
Вясной паўторыцца жыццё.
Усё — так проста!
І — няпроста!

Сваю самоту, распач, крык трывожны
Пранеслі ў небе журавоў ключы,
І ціха ходзіць восень па-над Сожам,
Глыбокі ліст пад ногі кладучы.

З барвовых клёнаў — лапкаю гусінай,
З бярозкі белай — россыпам лісіц.
Вільнула сцэжка ўбок хвастом лісіным —
Загадкава пад ветрам шапаціць.

Рабіна кашміроваю хусцінкай
Прыкрыць сваю імкнецца галаву:
Гарыць, як сарамлівая дзяўчынка, —
То ж пацеркі ўпусціла у траву!..

І хораша прайсціся ў казцы гэтай
Пад барвамі асенняга агню,
Згадаць вясну сваю, убачыць лета,
Адчуць на ўласных скронях сівізну.

Дзівосны час для згадак і надзей,
Для роздуму глыбокага, як вечнасць, —
Ён нараджае ў сэрцы чалавечнасць,
Ён сталасцю прыходзіць да людзей.

Нас люты і кліча
І вабіць туды,
Дзе мчыцца лыжнёўка,
Нібы са слюды,
Дзе гоман і спрэчка,
Задзірысты смех,
Дзе звонка спявае
Пад лыжамі снег.
Марозна,
А шчокі
Не мерзнуць ані.
За поклічам —
Покліч:
«Э-гей, дагані!..»
Разгонішся —
Вецер
Трымціць у вушах,
І ветру насустрач
Спявае душа.
Ах, зімачка, зімачка,
Цуда зіма!
Малы ты, стары —
А ўгамону няма...
Нас кліча і вабіць
Яшчэ і яшчэ
Туды,
Дзе лыжнёўка
За вецер хутчэй.

* * *

Усё застыла ў цішы строгай,
Іскрыцца зырка сыпкі снег,
І побач з саннаю дарогай
Таропкі след лася прабег.

А пікі вострыя ялін
Падняты важна ў высь крутую.
Глядзіш — здаецца, ціш вартуюць
Над Начай волаты з былін.

* * *

За ўюнкаю Начай прасторы
Заснежыла скрозь, замяло.
Да самага сіняга бору
Падходзіць паволі сяло.

Падходзіць да гэткае цішы! —
Нат меддзю ствалы не звіняць,
І голлем сасна не калыша,
А рэха гукнеш — не суняць.

На многія вёрсты галёкне
Праз бор і палянкі наўсцяж...
Мароз пакрапчэў —
І на вокнах
Трапічны малюе пейзаж.

Ля веснічак горбіцца гурба.
Тут, збочыўшы бы ў забыццё,
Самотна, жадана і любя
Мне жыць хоць залётным гасцём.

Тут песня дзядоў не забыта,
Шануюцца тут мазалі,
А мне ўсё здаецца,
Нібыта
На казачны востраў заплыў.

Не верыцца нават,
Што недзе
Людская паспешнасць живе...
Здаецца,
Ніхто не заедзе,
Ад роздуму не адарве.

Паеду.
Шкадую.
Не скоро
Маё прымахае вясло
Сюды,
Дзе да ціхага бору
Прыпелася краем сяло.

ЛЯСНОЕ ПРАДВЕСНЕ

Тут зіма прытаілася
З хітрай надзеяй,
Каб вясну ашукаць,—
Рыхлы снег аблажыў карані,
Але ў цёмнае царства
Цара Берандзея
Цёплы весні прамень
Непрыкметна пранік.

І панікла зіма,
Ад'язджае з вясёлых кудзельніц,
І з палёгкай ствалы
Уздыхнулі сваімі грудзьмі...
Вось-вось ціхае царства
Цара Берандзея
Спевам птушак галёкне —
І лес загрыміць.

* * *

Сакавік заснежаны
Дзіўна паблажэў,
Весняе зяленіва
Ўсё бліжэй, бліжэй.

Вербавыя коцікі
Кажуць аб вясне,
І спяшаюць лыжнікі —
Адыходзіць снег.

Мчацца санкі з горачкі —
Снег паяе,
Хоць адліжна плавіцца,
Хоць і растае.

Дзівакі, над пелькамі
Дрэмлюць вудары.
А над Сожам поўніцца
Смехам парк стары.

* * *

Работы шмат сакавіку:
Сагнаць снягі, раскуць раку
І бег даць шпаркі раўчуку,—
Работы шмат сакавіку.

А снег спакойна не ляжыць:
Павесіў з дахаў ледзяшы,
І песню звонкую ў цішы
Пяюць нясмела капяжы...

Смялей, вясна, выходзь на шлях!
Тваю адвечную красу —
Чаромху белую — ў руках
Дзяўчатам хлопцы панясуць.

Работы шмат сакавіку:
Гняздо — граку,
Жытло — шпаку,
Званок вясёлы — жаўруку,—
Работы шмат сакавіку.

ПЕРШАЦВЕТ

Добры дзень,
Вясновае здзіўленне! —
Па-над Сожам
Вішні расцвілі —
Сонечнай маланкаю
Праменне
Ў майскім
Паламалася галлі.

Гэтай
Абуджальнаю хвілінай,
Як першарадство,
Убачыш ты:
Выглянуць
З запыленых галінак
Самыя чысцюткія
Лісты...

Добры дзень,
Вясновае здзіўленне!
Прывітанне,
Буйны першацвет!
Белыя пралескі
Не у жмені —
Шчасцейка
Сабралася ў букет.

* * *

За Цной — леснічоўка.
І сена стажок
Са збітаю
Снежнаю шапкай
Набок.
Было тут завейна
Праз зімку усю.
Было тут прыемна
Старому ласю.
Сасна — бы ў папасе.
Бярозка — ў бінтах.
Трымаецца ўчэпіста
Снег на кустах.
Па лесе, бадай,
Напрасткі не прайсці.
Ды жаўранак песняй
Ужо абвясціў,
Што ён —
Прыляцеў,
Што ў полі —
Вясна.
Жывіцай пад сонцам
Запахла сасна.
Заціўкаў пад снегам
Нясмелы ручэй.
Пранеслася рэха
Па лесе званчэй...
За Цной — леснічоўка.
І сена стажок.
Вось-вось нам сюды —
Па бярозавы сок.

Адно толькі ведаю:
І праз гады
Хоць думкай
Ты вернешся зноўку сюды,

Дзе ўзлесак —
З пралесак,
Бярозавы сок
Напоўніць, як цуда,
Гліняны збанок!..

* * *

Сярожу

Пралескавы ўзлесак.
Бярозавы гай.
Птушыны ў галінах
Ламаецца грай.

То трэль берасцянкi.
То крык жураўля.
Вясною і сонцам
Прапахла зямля.

Абуджаны дзіўныя
Сiлы зямлі:
Не сокам —
Бальзамам
Набраклі ствалы.

Гай вабіць і кліча
Ў свой светлы куток.
Там звоніць у слоік
Бярозавы сок.

Не выцерпіш,
Каб
Не прыбегчы бягом,
Дзе сiлы зямное
Нап'ешся набгом.

Не раз гэты гай
Памяняе лісты.
Кім будзеш,
Дзе будзеш,
Як вырасцеш ты?

Добра б, каб гэта ў Лельчыцы
Ды пасядзець ля Убарці
Ціхім вясновым вечарам,
Кінуўшы ў росы вобруці.

Коней аж да відна пусціць —
Скубіце травы зялёныя!
Дзе там!
Пысы свае вяндзіць
Брыдуць пад агонь і яны.

І ў цішыні надрэчнай,
Каля саменькае вады,
Гутарку чалавечую
Слухаюць, нібы дзяды.

І, мудрыя, ўслед за словамі
Ківаюць сваімі галовамі...
Добра б, каб гэта ў Лельчыцы.

* * *

Люблю зязюльку шэрую,
Удоўку краю роднага,
Сваю кашулю модную
Надзену для яе.

І выйду ў гай бярозавы,
Гукну яе, жаданую,
Прыціхлую, рахманую,
І папрашу яе:

— Кувай мне, пташка шэрая,
Пра жыта-перажытае,
Пра нашу стрэчу скрытную
Нікому не скажу.

* * *

Гуляе з хлопчыкам рака,
Казыча хвалямі калені,
І ў невыказным захапленні
Хлапчук падхоплівае ў жмені
Раку.

— Ляці, вада,
Ляці, рака!..

Іскрыцца ў попырсках рака.

НА ПРЫПЯЦІ, НА ЗОЛАКУ

М. Кібу

На Прыпяці, на золаку,
Лавіся, рыбка-золата,
Хоць язем, хоць сіляўкаю,
Лавіся усялякая.
Пра ўсё-усё забуду я,
Чаруючы над вудаю.
А Прыпяць лодку гушкае,
А рыбка пахне юшкаю.
На Прыпяці.

У раніцы.

— Ці ловіцца?
— Здараецца.
— Вялікая?
— Пудовая.
— Скажаў бы лепш што новае...
На Прыпяці, у раніцы,
Жартуецца і марыцца.

* * *

Тут кожны раз расчулішся да слёз.
Дзень добры, любыя мясціны!
За вёскаю купаўна ад бяроз
І песенна ў сялібах салаўіных.

У родным краі неба глыбіня —
Бяздоннае блакітнае сутонне,
Напоеная хвойй цішыня
Ва ўладзе сонца — сонечныя гоні.

Лагоднае рачулкі берагі
Дыван пад ногі сцелюць аксамітны...
Мой родны кут,
І светлы, і блакітны, —
Пакінь і сыну радаснай тугі.

* * *

Мне сніцца жаваранак ноччу;
Як першакласніку званок,
Ён для мяне п'е-булькоча,
Павісшы недзе ля аблок.

Не веру снам і іх прыкметам
(Што ні памроіцца ў сне!),
А проста ведаю, што гэта
Мая самота па вясне.

Але не заўтрашняй, а даўняй,
Што не вярнуць, як ні тужы,—
Тады нясмелае каханне
Ледзь абудзілася ў душы.

Яму не трэба анічога —
Ні абяцаць і ні абняць...
Стаім з дзяўчынкай ля дарогі,
А ў небе жаўранкі звіняць.

Прыгожых слоў ніхто не скажа,
Адно папросіцца вачмі:
«Давай пад жаўранкамі разам
Яшчэ хоць трошкі памаўчым...»

Пад сцягам чырвоным
Наш век пачынаўся.
Чырвонай крывёю
Куплялася шчасце.
А ў нашай краіне
Даспелая восень
У фарбах чырвоных
Дарункі разносіць:
Чырвоныя ў голлі
Рабіны —
Рубіны,
Чырвоная рдзеецца
Ў лузе каліна;
Ад яблык чырвоных
Аж гнуцца галіны;
Чырвоны абрус
На сталё
На гасцінным;
Чырвоныя віны —
Па добрай прычыне...
Чырвоная хустка
Да твару дзяўчыне.
Чырвоная Зорка
За працу даецца.
Чырвонае сонца
Нам ранкам смяецца.
І ў чырвань наўсцяж
Прыбіраюцца хаты,
Калі к нам прыходзяць
Вялікія святы.

СЫН МАРЫЛІН ЖЭНІЦЦА

*Маім аднагодкам,
дзецям былой Заходняй
Беларусі*

Гэй, музыкі, весялей!
Барыню-мяцеліцу!
Ходзіць радасць па сяле —
Сын Марылін жэніцца.

Шоўк палошчацца кругом,
Боты завіхаюцца.
Ходзіць радасць з дому ў дом,
Ходзіць з самай раніцы.

Хмель на кожным на стале, —
Дзядзькі так і жмурацца...
Радасць, радасць у сяле —
Не ўмяшчаюць вуліцы.

І Марыля-удава
Ходзіць маладзіцаю...
Ай, Марыля-удава,
Як ні ганарыцца ёй!

Сірата ж быў. А цяпер, —
Нават і не верыцца, —
Сын удовін — кавалер,
Сын Марылін жэніцца.

Нарадзіла — батрака
Будучыня зычыла,
Нарадзіла — ў кулака
Палатна пазычыла, —
На пялёнкі не было...

Слёзы,
Слёзы горкія!..
Ўспамінаюць за сталом
Тую долю:
— Горкая-а!..

Гэй, музыкі, весялей!
Барыню-мяцеліцу!
Ходзіць радасць па сяле —
Сын Марылін жэніцца.

ТРАКТАРЫСТ

Грукоча трактар.
З-пад плугоў
Струменіць пахкі водар глебы...
Ён першы важкасць пірагоў
І свежаспечанага хлеба
Адчуе сэрцам.

А калі

П'янее ён ад паху глебы,
Душу адкрые ўсім:
— Былі б
Хлеб — на сталі
Ды мір — пад небам.

З М Е С Т

Аснова	3
------------------	---

ПЕРАКЛІЧКА

Коні	4
У Чонкаўскім лесе	6
Гомель. Ноч. 26 лістапада.	8
Балада	10
Балада пра маці	12
Паміраюць камісары	15
*** І зноў, як летась і залетась...	16
Мору	17
Пасля паходу	18
Галубы	19
Учора вечарам на рэйдзе	20
Чаромха	22
Маці	23
Дождж	24
На маршы	25

ЗЯЛЁНАЯ РАПСОДЫЯ

*** Яшчэ ў лугах не выспела мятліца...	26
*** У чэрвені дожджыку?..	27
*** Так разліло улетку Днепр...	28
*** Вось і жнівень з паўнюткам кошыкам...	29
Жніво	30
Звоніць лён	31

*** Птушыны май — са стыласцю...	32
Запаветнае	33
Жнівень — верасень	35
*** Пры лесе завозна...	36
*** Затаілася восенню завадзь...	38
*** Паспелі за нізоўкай чараты...	39
*** Сваю самоту, распач, крык трывожны...	40
*** Нас люты і кліча і вабіць...	41
*** Усё застыла ў цішы строгай...	42
*** За ўюнкаю Начай прасторы...	43
Лясное прадвесне	45
*** Сакавік заснежаны...	46
*** Работы шмат сакавіку...	47
Першацвет	48
*** За Цной — леснічоўка...	49
*** Пралескавы ўзлесак...	50
*** Добра б, каб гэта ў Лельчыцы...	52
*** Люблю зязюльку шэрую...	53
*** Гуляе з хлопчыкам рака...	54
На Прыпяці, на золаку	55
*** Тут кожны раз расчулішся да слёз...	56

КАРАГОД

*** Мне сніцца жаваранак ноччу...	57
Чырвань	58
Сын Марылін жэніцца	59
Трактарыст	61

Кірэічык І.

**К 43 Аснова. Вершы. Мн., «Маст. літ.», 1977.
64 с.**

Трывожнае водгулле вайны, грамадзянская заклапочанасць пра дзень сённяшні і заўтрашні, любоў да родных палескіх аселіц,— такі змест зборніка вершаў І. Кірэічыка «Аснова».

70403-077
К М 302(05)-77 48-77

Бел 2

Иван Александрович Кирейчик

О С Н О В А

На белорусском языке

Рэдактар І. І. Калеснік. Мастак В. П. Жыжэнка. Мастацкі рэдактар М. Р. Казлоў. Тэхнічны рэдактар Т. М. Сокал. Карэктар Л. Т. Калюжная.

ИБ № 189

АТ 21017. Здадзена ў набор 20/X 1976 г. Падп. да друку 21/III 1977 г. Тыраж 2500 экз. Фармат 70×90¹/₃₂. Папера друк. № 1. Ум. друк. арк. 2,34. Ул.-выд. арк. 1,76. Зак. 3681. Цана 18 кап.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. Мінск, Свядлова, 4.

Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. Мінск, Чырвоная, 23.

Іван Кірэйчык

аснова

вершы

1911